

Ehdotus lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:6

Ehdotus lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:6

Opetus- ja kulttuuriministeriö / Undervisnings- och kulturministeriet
Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto / Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen
PL / PB 29
00023 Valtioneuvosto / Statsrådet
www.minedu.fi/julkaisut

Taitto / Ombrytning: Erja Kankala, opetus- ja kulttuuriministeriö

ISBN 978-952-263-257-9 (nid.)

ISBN 978-952-263-258-6 (PDF)

ISSN-L 1799-0327

ISNN 1799-0327 (painettu)

ISSN 1799-0335 (PDF)

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/
Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2014:6

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Julkaisun päivämäärä
14.2.2014

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Puheenjohtaja: johtaja Hannele Lehto (OKM) Sihteerit: kulttuurisihteeri Iina Berden ja kulttuurisihteeri Lea Halttunen	Julkaisun laji Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
	Toimeksiantaja Opetus- ja kulttuuriministeriö	
	Toimielimen asettamispv 23.8.2012	Dnro 63/040/2012

Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen)

Ehdotus lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi

Julkaisun osat Muistio + liitteet

Tiivistelmä

Opetus- ja kulttuuriministeriön elokuussa 2012 asettama ohjausryhmä on laatinut ehdotuksen lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi vuosille 2014–2018. Ohjelmaehdotus edistää hallitusohjelman tavoitetta tukea kaikkien lasten oikeutta taiteeseen ja kulttuuriin vahvistamalla lastenkulttuurin asemaa ja toimintaedellytyksiä.

Taide ja kulttuuri vahvistavat lasten ja nuorten luovuutta, kriittistä ajattelua, itsetuntoa sekä kykyä käyttää ja muuttaa kulttuuria. Ne antavat lapselle ja nuorelle mahdollisuuksia omien vahvuuksien ja kiinnostuksen kohteiden löytämiseen. Lasten ja nuorten kulttuuritoiminnalla on monia kerrannaisvaikutuksia; se vaikuttaa yritteliäisyyden lisääntymiseen, elämänlaadun ja –hallinnan parantumiseen ja kykyyn ymmärtää itseään ja muita. Tiedot, taidot ja kokemukset taiteesta ja kulttuuriperinnöstä ovat keskeinen osa yleissivistystä.

Lapsissa ja nuorissa piirtyy kohta 100-vuotiaan Suomen tulevaisuudenkuva; heidän arvoissaan, luovuudessaan, hyvinvoinnissaan ja menestymisessään elämässä. Lasten ja nuorten kasvamisen tukeminen on yksi yhteiskunnan ja sivistysvaltion tärkeimmistä tehtävistä. Silti yhteiskunnassamme tehdään usein päätöksiä lapsen perustarpeista tinkien – lapsen riskillä.

Tämä ohjelmaehdotus esittää toimenpiteitä, joilla edistetään lasten ja nuorten tasavertaista osallistumista taiteeseen ja kulttuuriin, vahvistetaan lastenkulttuuria sekä lisätään lasten ja nuorten hyvinvointia.

Ohjelmassa lastenkulttuuri käsitetään laaja-alaisesti lapsen ja nuoren ikään sopivana taiteen ja kulttuuriperinnön tarjontana sekä lapsen osallisuutena taiteen ja kulttuurin tekemiseen. Ohjelma on rajattu koskemaan alle 18-vuotiaita lapsia ja nuoria. Ohjelma painottaa erityisesti lapsien ja nuorten kuuntelemista sekä lapsuuden ja nuoruuden arvostamista. Se on suunnattu ensisijaisesti lasten asioista päättävälle ja lasten kanssa työskenteleville. Toimenpiteiden toteutuminen edellyttää kuitenkin useiden toimijoiden ja hallinnonalojen yhteistyötä ja sitoutumista.

Keskeiset toimenpidekokonaisuudet ovat:

- Valtakunnallisen lastenkulttuurin ja taidekasvatuksen edistämiskeskuksen perustaminen
- Lasten monipuolisen opetuksen lisääminen yleissivistävässä koulussa taiteen ja kulttuurin avulla
- Taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden ja saatavuuden saaminen lapsia ja nuoria koskeviksi perusoikeuksiksi päättäjien keskeisiin suunnittelu- ja strategia-asiakirjoihin
- Lasten ja nuorten ympäristöjen kehittäminen heidän tarpeiden näkökulmasta ja heitä kuullen
- Lasten ja nuorten kulttuurikompetenssin vahvistaminen
- Lasten mahdollisuuksien lisääminen osallistua taiteeseen ja kulttuuriin
- Lastenkulttuurin ja sen metodien sekä pedagogiikan opetuksen lisääminen sekä luokanopettajien että muussa taidekoulutuksessa

Ohjausryhmä toivoo, että sen toimenpide-ehdotuksia käsiteltäisiin ja toteutettaisiin laajasti koko taiteen ja kulttuurin kentällä. Ohjelmaehdotus pohtii lasten kulttuurisia oikeuksia ja erityisesti subjektiutta osana harjoitettavaa lastenkulttuuripoliittikkaa. Näiden laillisten oikeuksien toteutuminen edellyttää nykyistä tarkempaa määrittelyä käytännössä ja sitä, että kaikille lapsille ja nuorille on tasavertaisesti tarjolla mahdollisuuksia osallistumiseen.

Avainsanat

Sarjan nimi ja numero Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:6	ISSN-L 1799-0327 1799-0335 (PDF)	ISBN 978-952-263-258-6 (PDF)
	1799-0327 (painettu)	978-952-263-257-9 (nid.)
	Kokonaissivumäärä 25	Kieli suomi
Jakaja -	Kustantaja Opetus- ja kulttuuriministeriö	
Luottamuksellisuus julkinen		

Sisältö

1 Ohjelmaehdotuksen lähtökohdat	5
2 Nykytila ja mahdollisuudet	7
Lasten kulttuuriset oikeudet ja lastenkulttuuripolitiikka	7
Rahoitus ja toimijat - tasa-arvon kannattelijat	8
Muuttuvat ympäristöt	8
Lasten ja nuorten lahjakkuuden tukeminen	10
3 Kulttuurin merkitys lapselle	12
Ainutlaatuinen koulu	13
Luovuus ja taiteet tarvitsevat aikaa ja tilaa	13
Lapset ja nuoret kulttuurin käyttäjinä	14
Kaikki tiedon muodot aktiiviseen käyttöön	15
4 Toimenpiteet	16
5 Loppusanat	21
Liitteet	22
Liite 1. Lastenkulttuuripoliittisen ohjelmaehdotuksen valmisteluprosessi	22
Liite 2. Keskeisiä käsitteitä	24

1 Ohjelmaehdotuksen lähtökohdat

Lapsissa ja nuorissa piirtyy kohta 100-vuotiaan Suomen tulevaisuudenkuva; heidän arvois-
saan, luovuudessaan, hyvinvoinnissaan ja menestymisessään elämässä. Lasten ja nuorten
kasvamisen tukeminen on yksi yhteiskunnan ja sivistysvaltion tärkeimmistä tehtävistä. Silti
yhteiskunnassamme tehdään usein päätöksiä lapsen riskillä¹ lapsen perustarpeista tinkien.

Lapsuuden kokemukset ja laatu sekä kasvuympäristö vaikuttavat suuresti myöhempään
kehitykseen ja mahdollisuuksiin aikuisiällä. Suomella olisi varaa kiinnittää enemmän huo-
miota lapsuuden laatuun. Nykyisin lapset joutuvat sopeutumaan työvaltaiseen, tuottavuu-
teen perustuvaan yhteiskuntaan ja sen aiheuttamiin paineisiin.

Taide ja kulttuuri antavat lapselle ja nuorelle tärkeitä perusevaita ja niihin on jokaisella
lapsella ja nuorella lakeihin perustuva oikeus, mutta ei vielä tasavertaisia mahdollisuuksia.
Erilaiset mahdollisuudet johtuvat alueellisen taide- ja kulttuuritarjonnan määrästä ja
laadusta, esteettömyydestä, vanhempien, päiväkotien ja koulujen mahdollisuuksista - ja
paljolti aikuisten ja päättäjien valinnoista, arvoista ja asenteista.

Koulun alaluokkien puolipäiväinen rakenne luotiin maataloustuotantovaltaisena aikana,
jolloin vanhemmat työskentelivät pääasiassa kotona. Nykyisen tieteellis-teknologisen
talousrakenteen vallitessa vanhemmat työskentelevät kodin ulkopuolella lähes 40 tuntia
viikossa, mutta koulupäivä on edelleen puolipäiväinen. Koulupäivän päättymisen ja van-
hempien työpäivän päättymisen väliin jäävä aika on pitkä, jopa koulupäivää pidempi.
Samanaikaisesti myös työpäivän ja vapaa-ajan raja on hämärtynyt. Nämä olosuhteet
vaikuttavat lapsiin ja näkyvät lasten yksinäisyytenä, riittämättömänä vuorovaikutuksena
aikuisten kanssa ja emotionaalisen epävarmuutena. Lapsi ja nuori tarvitsevat arjen aikaa
ja vuorovaikutusta - leikkimistä, juttelemista ja yhdessä olemista. Aikuisten arjen hektisyys
sekä työ- ja kotielämän epäsäännöllisyys eivät edistä lapsen hyvää kehitystä ja kasvua.

Lasten sosiaalisten taitojen ja hyvinvoinnin lisäämistä on tutkittu eheytetyn koulupäivän
kokeiluissa hyvin tuloksin. Eheytettyyn koulupäivään kuuluvat taiteet, käden taidot ja lii-
kunta yhdessä ja vuoropuhelussa muiden oppiaineiden kanssa laajan tietokäsityksen mukai-
sesti. Eheytetty koulupäivä tarkoittaa oppimisen ja koulutyön järjestelyjä, joita täydentävät
monipuoliset ammatillisesti ohjatut harrastusmahdollisuudet oman koulun tiloissa.

Suomessa ja Euroopan unionissa on 2000-luvulla korostettu kulttuurialojen merkitystä
tulevaisuuden työpaikkojen luomisessa, kasvun ja sosiaalisen koheesion lähteenä. Näiden
alojen perustana ovat yksilön luovat taidot. Niitä on opetettava ja harjoitettava jo nuorena,
jotta niiden kehittäminen on mahdollista myöhemmällä iällä ja jotta kulttuurialan tuot-
teille olisi tulevana vuosina tekijöitä ja yleisöä. Taide- ja tiedeyliopistot ovat olleet viime
vuosina huolissaan opintonsa aloittavien opiskelijoiden perustaitojen tasosta.

¹ Psykologian professori Liisa Keltinkangas-Järvinen, Lastenkulttuuripoliittisen ohjelmaehdotuksen kuulemistilaisuus
14.5.2013

Viime aikoina on keskusteluun nostettu myös taloudellisen kasvun ja demokratian säilymisen edellytykset ja yhteydet humanismiin ja taiteisiin². Humanististen aineiden ja taideaineiden opiskelu ja harjoittaminen vahvistavat mielikuvitusta, kriittisyyttä ja kykyä ymmärtää itseään ja muita.

Lapsen ja nuoren saamat kokemukset sekä opitut taidot ja tiedot taiteista ja kulttuuriperinnöstä lisäävät kulttuurikompetenssia ja kulttuurista lukutaitoa. Kulttuurikompetenssista³ tehdyillä tutkimuksilla on osoitettu, että taideopetus vahvistaa itsetuntoa, vastuullisuutta omasta elämästä, edistää muiden aineiden oppimista ja lisää viihtymistä niin koulussa kuin kotona.

Ohjelmaehdotus esittää toimenpiteitä, joilla taide ja kulttuuri saadaan nykyistä tasavertaisemmin lasten ja nuorten ulottuville, omaksuttavaksi ja käytettäväksi. Esitettyjen toimenpiteiden tavoitteena on lisätä lasten ja nuorten hyvinvointia ja vahvistaa lastenkulttuuria.

Lastenkulttuuri käsitetään tässä ohjelmaehdotuksessa laaja-alaisesti lapsen ja nuoren ikään sopivana taiteen ja kulttuuriperinnön tarjontana sekä lapsen osallisuutena taiteen ja kulttuurin tekemiseen. Ohjelmaehdotus on rajattu koskemaan alle 18-vuotiaita lapsia ja nuoria.

Ehdotus painottaa erityisesti lapsien ja nuorten kuuntelemista sekä lapsuuden ja nuoruuden arvostamista. Se on suunnattu ensisijaisesti lasten asioista päättävälle ja lasten kanssa työskenteleville. Toimenpiteiden toteutuminen edellyttää kuitenkin useiden toimijoiden ja hallinnonalojen yhteistyötä ja sitoutumista.

Keskeiset toimenpidekokonaisuudet ovat

- Valtakunnallisen lastenkulttuurin ja taidekasvatuksen edistämiskeskuksen perustaminen
- Lasten monipuolisen opetuksen lisääminen yleissivistävässä koulussa taiteen ja kulttuurin avulla
- Taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden ja saatavuuden saaminen lapsia ja nuoria koskeviksi perusoikeuksiksi päättäjien keskeisiin suunnittelu- ja strategia-asiakirjoihin
- Lasten ja nuorten ympäristöjen kehittäminen heidän toiveidensa näkökulmasta ja heitä kuullen
- Lasten ja nuorten kulttuurikompetenssin vahvistaminen
- Lasten mahdollisuuksien lisääminen osallistua taiteeseen ja kulttuuriin
- Lastenkulttuurin ja sen metodien sekä pedagogiikan opetuksen lisääminen sekä luokanopettajien että muussa taidekoulutuksessa

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti ohjelmaehdotuksen laatimisen elokuussa 2012. Ohjausryhmä toivoo, että sen toimenpideehdotuksia käsiteltäisiin ja toteutettaisiin laajasti koko taiteen ja kulttuurin kentällä. Ohjelmaehdotus on laadittu vuosille 2014–2018. Ensimmäinen lastenkulttuuripoliittinen ohjelma oli vuosille 2003–2007.

² Professori Martha C. Nussbaum (2011), Talouskasvua tärkeämpää, Gaudeamus.

³ DICE (Drama Improves Lisbon Key Competences) -hanke

2 Nykytila ja mahdollisuudet

Lasten kulttuuriset oikeudet ja lastenkulttuuripolitiikka

Lasten oikeudet ja asema on kirjattu lainsäädäntöömme ja YK:n lapsen oikeuksien yleis-sopimukseen, johon Suomi liittyi vuonna 1991. Oikeus sivistykseen on kirjoitettu perustuslakiin. Kansallisessa lainsäädännössämme lasten oikeus taiteeseen ja kulttuuriin on kirjattu perusopetuslakiin (628/1998) ja lakiin lasten päivähoidosta (36/1973). YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus, joka velvoittaa valtiotamme, kuntia ja kansalaisia, käsittelee lainsäädäntöämme tarkemmin lapsen kulttuurisia oikeuksia. Sen mukaan lapsella on oikeus kasvaa kulttuuriin, oikeus lepoon ja vapaa-aikaan, hänen ikänsä mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin. Suomi ja muut sopimukseen liittyneet maat kunnioittavat ja edistävät lapsen oikeutta osallistua kaikkeen kulttuuri- ja taide-elämään ja kannustavat sopivien ja yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoamista kulttuuri-, taide-, virkistys- ja vapaa-ajantoimintoihin. Näiden oikeuksien toteutuminen edellyttää tarkempaa määrittelyä käytännössä ja erityisesti sitä, että lapselle on tarjolla mahdollisuuksia taiteeseen ja kulttuuriin osallistumiseen.

Lastenkulttuuripolitiikka on osa kulttuuri- ja koulutusalan lainsäädäntöä. Yleisen kulttuuripolitiikan keskeiset tavoitteet luovuuden, moninaisuuden, osallisuuden ja saavutettavuuden edistämisestä ovat myös lastenkulttuuripolitiikan tavoitteita. Valtio- ja kuntatasolla päätetään, millaisia mahdollisuuksia lapsilla ja nuorilla on oppia ja harrastaa taiteita ja kulttuuria, miten lasten tai nuorten kykyjä ja taitoja tuetaan, millaisia palveluja on saatavilla sekä mitkä ovat lasten ja perheiden mahdollisuudet käyttää niitä.

Suomalaisen yhteiskunnan eriarvoistuminen on lisääntynyt. Voidaan kysyä, elämmekö lasten kustannuksella? Suomalaisista perheistä elää vuonna 2013 11 % köyhyysrajan alapuolella. Tilanne on mennyt huonompaan suuntaan, laman aikana 1990-luvun alussa vastaava luku oli 5 %⁴.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman tavoitteena on tukea kaikkien lasten oikeutta taiteeseen ja kulttuuriin vahvistamalla lastenkulttuurin asemaa ja toimintaedellytyksiä. Valtioneuvoston hyväksymän Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman 2012–2015 yhtenä strategisena tavoitteena on, että lapset ja nuoret voivat osallistua tasa-arvoisesti kulttuuri- ja liikunta- ja vapaa-ajantoimintaan.

Tässä ohjelmaehdotuksessa esitetyt toimenpiteet tukevat Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmaa (2012–2015), joka käsittelee laajasti lasten ja nuorten osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja arjen hallintaa. Tämä ohjelmaehdotus keskittyy erityisesti lasten ja nuorten kuulemisen ja harrastusten saavutettavuuden lisäämiseen. Tavoitteena on luoda

⁴ Pasi Moisio, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2013.

ehyempiä kokonaisuuksia ja lisätä eri hallinnonalojen välistä ja moniammatillista työtä lapsen ja nuoren parhaaksi.

Rahoitus ja toimijat - tasa-arvon kannattelijat

Perheillä on suuri vastuu lapsen ja nuoren harrastuksien valinnasta ja tukemisesta. Kodit rahoittavat suurimman osan lapsen ja nuoren harrastuksista. Vanhempien osallisuus harrastuksien kustannuksiin vaihtelee ja riippuu mm. sosioekonomisista tekijöistä.

Kuntarahoitus on lastenkulttuurin tärkein julkisen rahoituksen lähde. Kunnat vastaavat osaltaan lasten ja nuorten kulttuurin lakisääteistä ja harkinnanvaraisista kustannuksista. Kuntien valtionosuudesta osa kanavoituu lastenkulttuuriin riippuen kuntien talousarvioiden painotuksista. Kuntien strategioissa, hyvinvointi- ja varhaiskasvatussuunnitelmissa sekä koulujen opetussuunnitelmissa vaikutetaan merkittävästi siihen, millä tavoin ja missä määrin taide ja kulttuuri kuuluvat kunnan lasten ja nuorten elämään. Samoin lapsiin ja nuoriin vaikuttavat kirjasto-, nuoriso-, liikunta-, sosiaali- ja terveys-, rakennus- ja ympäristö- sekä kulttuuripolitiikka.

Lastenkulttuurin toimijakenttä on monitahoinen: siihen kuuluvat kirjastot, lastenkulttuurikeskukset, taiteen perusopetusta antavat oppilaitokset, taide- ja kulttuurialojen laitokset ja organisaatiot, museot, taiteilijat ja muut taide- ja kulttuuriperintöalan ammatillaiset sekä koulut, kansalaisopistot, päiväkodit ja muut varhaiskasvatuksen toimijat. Toimintaympäristössä kohtaavat limittäin globaali lasten- ja nuortenkulttuuri, oma kulttuuriympäristö ja sen lähikulttuurit. Virtuaaliset kulttuurit, digitaalisuus ja teknologia tuovat uusia ulottuvuuksia perinteisen lastenkulttuurin ilmaisuun ja tekemisen muotoihin (ks. kuva 1: Kulttuuri- ja taidekasvatuksen Suuri puu).

Muuttuvat ympäristöt

Lasten kasvu- ja kulttuuriympäristö on muuttunut paljon verrattuna aiempiin vuosikymmeniin. Aineellisen hyvinvoinnin lisääntyttyä lasten enemmistön ulkoiset kasvutekijät ovat suurelta osin kunnossa Suomessa. Kuitenkin moni lapsi voi huonosti, mikä näkyy esim. lasten ja nuorten turvattomuutena, mielenterveysongelmien kasvamisena, oppilaiden sopeutumattomuutena ja siinä, ettei moni nuori löydä kiinnostusta elämässä.

Monikulttuurisessa Suomessa lapsilla on aiempaa paremmat mahdollisuudet vuorovaikutukseen ja kansainvälistymiseen. Kulttuurin moninaisuus rikastuttaa kansallista kulttuuriamme. Elävä ja aito monikulttuurisuus vaatii kaikilta ennakkoluulottomuutta ja rohkeutta. Ryhmien välisen kanssakäymisen vähäisyys, asenteet ja erilaiset syrjintäkokemukset luovat kulttuurisiksi eroiksi leimattuja raja-aitoja⁵, joita on purettava. Myös yleinen yhteiskunnallisen hyvinvoinnin jakautuminen vaikuttaa asenteisiin heikommassa asemassa olevia ryhmiä kohtaan: köyhyyden, epätasa-arvon ja työttömyyden lisääntyminen lisää rasismia yhteiskunnassa⁶.

Tarvitaan luontevia osallisuuden ja yhdessä tekemisen paikkoja, joissa myönteinen vuorovaikutus eri ryhmiin kuuluvien lasten, nuorten ja heidän perheidensä välillä voisi toteutua. Vuorovaikutusta, osallisuutta kulttuuritoimintaan ja myönteisten asenteiden kehittymistä voidaan edistää kehittämishankkein ja hyviä käytäntöjä levittämällä. Erilais-

5 Tuuli Anna Mähönen ja Inga Jasinskaja-Lahti (2013). ”Etniset ryhmäsuhteet ja maahanmuuttajien akkulturaatio” teoksessa Martikainen, Saukkonen ja Säävälä (Toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja Suomalainen yhteiskunta”. Gaudeamus Oy, Helsinki.

6 Vesa Puuronen (2011) Rasistinen Suomi. Gaudeamus Oy, Helsinki

ten juhlakulttuurien tuominen tasa-arvoisesti päiväkoteihin ja kouluihin on eräs hyvä tapa tutustua uusiin kulttuureihin.

Hyvinvoinnin tasaisen jakautumisen edistäminen vähentää myös vastakkainasettelua yhteiskunnassa. Tavoitteena on maahanmuuttajien ja kantaväestön myönteinen, kaksisuuntainen vuorovaikutus, jossa eri ryhmät voivat suuntautua molempiin kulttuureihin eivätkä erilaiset identiteetit sulje tosiaan pois. Tämä estää ryhmien syrjäytymistä ja yhteiskunnallista eriarvoisuutta.

Eri taustoista tulevilla lapsilla ja nuorilla on erilaisia valmiuksia ja edellytyksiä päästä osalliseksi taiteesta ja kulttuurista. Julkisten ja yhteiskunnan rahoittamien palveluiden tulisi kyetä tasaamaan eroja ja kohdistua kulttuurin saavutettavuuteen. Päivähoidon, esiopetuksen ja koulun tehtävä on tässä keskeinen, mutta myös esimerkiksi musiikki- ja kuvataideoppilaitosten avoimuus omien mahdollisuuksiensa markkinoinnissa eri väestöryhmille on tärkeää. On tärkeää, että toimijoilla on osaamista lasten ja nuorten saavuttamisessa ja sitoutuminen syrjimättömyyteen ja yhdenvertaisuuteen.

Mediaympäristö ja -kulttuuri vaikuttavat lapsen ja nuoren kasvuun, oppimiseen sekä identiteetin ja maailmankuvan rakentumiseen. Lapset ja nuoret ovat luontaisia mediaympäristössä toimijoita ja eri-ikäisten mediaympäristöt vaihtelevat. Jo varhaisesta lapsuudesta lähtien lasten ja nuorten mediamaisema on laaja ja monipuolinen. Siihen kuuluvat kirjat, lehdet, radio, äänitteet, digitaaliset pelit, internet, kännykkä, televisio ja kuvataallenteet. On tärkeää huolehtia siitä, että nopea tekninen kehitys tuottaa saavutettavia, kehittäviä ja käytettäviä laitteita lasten ja nuorten kommunikaatiovälineiksi. Lapset ovat itsekin entistä enemmän aktiivisia mediaympäristön rakentajia, ei vain kuluttajina ja vastaanottajina vaan tuottajina, kuvaajina ja omien tarinoittensa kertojina ja jakajina.

Kulttuurisen tasa-arvon toteutumista heikentävät asuinalueiden eriytyminen sekä kuntien kulttuuritarjonnan erot ja perheiden sosiokulttuuriset erot. Lähipalveluiden karsiminen koskettaa erityisesti lapsia ja nuoria.

Koulut ja varhaiskasvatuksen toimijat ovat lastenkulttuurin ja taidekasvatuksen tasa-arvoisen saavutettavuuden näkökulmasta vailla vertaa. Koulujen, päiväkotien ja leikkiopistojen varhaiskasvatustoiminnan taide- ja kulttuuriopetus ja -toiminta tavoittavat kunkin ikäluokan lapset erittäin hyvin. Parannettavaa on sisällöissä, menetelmissä sekä oppimiseen ja harrastamiseen käytettävässä ajassa.

Taideopetustuntien määrän suhteen tilanne on huolestuttavin peruskoulun yläluokilla ja toiseen asteen koulutuksessa. Taideopetuksen sisällölliset haasteet koskevat erityisesti peruskoulun alaluokkia. Luokanopettajien koulutukseen sisältyvä taidekoulutus ei anna nykyisin riittäviä valmiuksia taide- ja taitoaineiden opettamiseen. Tämä käy ilmi aineiden oppimistuloksista. Ongelma voidaan ratkaista lisäämällä taideaineiden koulutusta luokanopettajien koulutuksessa, tuottamalla lisää taideaineiden oppimateriaalia ja palkkaamalla ala-asteelle ammattitaitoisia taideopettajia. Luokanopettajien täydennyskoulutukseen tulee kiinnittää erityistä huomiota taide- ja taitoaineiden pedagogian ja menetelmien osalta. Taiteiden ammattilaisten käytöllä voidaan rikastaa koulun ja koulutuksen taide- ja kulttuuriopetusta.

Lasten ja nuorten lahjakkuuden tukeminen

Lahjakkuuden tukemisessa ovat lapsen varhaisvuodet ratkaisevia. Lahjakkuuteen kasvamiseen tarvitaan sen tunnistamista ja tukemista, erityisesti herkkyyssvaiheissa. Koulussa ja harrastuksissa tarvitaan juuri tässä pedagogisesti osaavia ja herkkiä opettajia ja ohjaajia.

Lapsi tai nuori, jolla on sisäinen motivaatio, oma sitoutuminen ja rakkaus lajiin menestyy ja kehittyy, mikäli hänelle tarjotaan siihen asiantuntevaa tukea. Tämä pätee minkä tahansa lahjakkuuden lajiin urheilusta matematiikkaan ja musiikkiin ja muihin taiteiden lajeihin.

Vanhempien merkitys muuttuu iän karttuessa. Varhaisessa lapsuudessa vanhempien osuus on merkittävä: pitää seurata harjoittelua, antaa turvallinen ja harrastusta tukeva ympäristö. Kasvaessaan ja kehittyessään lapsi ottaa vähitellen vastuun harjoittelusta ja silloin opettajan havaintoherkkyyden ja taitojen merkitys kasvaa. Murrosiän kynnyksellä syntyy usein vahva sitoutuminen omaan lajiin, sisäinen palo menestyä ja tehdä työtä. Silloin tarvitaan ammattitaitoinen opettaja, jolla on taidealan ja pedagogisen osaamisen lisäksi taito ymmärtää ja kuunnella nuorta.

Intohimo omaan lajiin on edellytys huippusuorituksiin kaikilla aloilla. Lahjakkuudella on merkitystä mutta se ei yksin kannu. Tarvitaan paljon harjoittelua. Ystävien hyväksyntä motivoi, samoin oikeanlainen kilpailu. Kilpailu sinänsä ei ole paha asia: joku pitää siitä ja pieni kilpailu motivoi, se ei kuitenkaan saa olla ainoa päämäärä. Jos lapsen tai nuoren elämässä tai yhteiskunnassa ei ole muuta kuin kilpailua, se on tuhoavaa.

Lapsilla tulisi olla myös mahdollisuuksia toteuttaa useita kiinnostuksen kohteitaan niin, ettei yksi harrastus sulje pois muita esim. ajankäytön takia. Tämä monipuolinen harrastaminen näkyy pienillä lapsilla, mutta vähenee iän myötä.

3 Kulttuurin merkitys lapselle

Kulttuurin, taideopetuksen, taidekasvatuksen ja kulttuuriperintökasvatuksen vaikutuksesta on olemassa paljon tutkimuksia, joissa todetaan niiden myönteiset vaikutukset lapsen ja nuoren kehitykseen ja hyvinvointiin. Vaikutukset ovat havaittavissa jo hyvin pienessä lapsessa. Jo pienellä vauvalla on kyky vastaanottaa taidetta ja kulttuuria. Lapsen vanhemmilla ja muilla läheisillä ihmisillä on tärkeä rooli tuoda taide ja kulttuuri pienelle lapselle koettavaksi (kuten lorut, sadut, musiikki, elämykset väreistä, tanssi). Päivähoidon ja muut varhaiskasvatuksen ammattilaiset toteuttavat myös tätä tehtävää. Varhaislapsuudessakin lapsi oppii ja kerää kokemuksia taiteista ja kulttuuriperinnöstä. Opittu ja koettu lisäävät lapsen kulttuurikompetenssia eli kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria.

Taide ja kulttuuri vahvistavat lasten ja nuorten minuutta ja itsetuntoa. Ne luovat mahdollisuuksia omien vahvuuksien löytämiseen ja niiden kehittämiseen. Lasten ja nuorten kulttuuritoiminnalla on monia kerrannaisvaikutuksia; se vaikuttaa luovuuden kehittymiseen, yritteliäisyyden lisääntymiseen, elämänlaadun ja –hallinnan parantumiseen ja henkiin kasvuun. Taide- ja kulttuuritoiminta lisäävät hyvinvointia, ne avaavat uusia näkökulmia itsestään selvinä pidettyihin asioihin, vahvistavat yleissivistystä, tarjoavat vapaa-ajan viettomahdollisuuksia ja auttavat uudenlaisten ajattelumallien syntymistä. Taide ja kulttuuri voivat olla ratkaisevia itsetuntoa ja selviytymistä edistäviä tekijöitä lapselle ja nuorelle, jolta puuttuvat pysyvät ystävyys-suhteet, harrastukset tai kiinnostus koulunkäyntiin.

Lasten ja nuorten saamalla humanistisella ja taidekoulutuksella on laajakantoinen yhteiskunnallinen vaikutus. Jo ns. reformipedagogit (erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva opetus) korostivat humanististen ja taideaineiden yhteyttä demokratian sisäiseen elinvoimaisuuteen. Näiden aineiden kautta vahvistuu kriittinen ajattelu ja sisäisen tarkastelun kyky ts. kyky asettua muiden asemaan. Nämä kyvyt ovat aktiivisen kansalaisuuden tärkeimpiä ominaisuuksia.

Asiatietojen ja logiikan lisäksi monimutkaisen maailman ymmärtämiseen tarvitaan kykyä tarkastella maailmaa toisen ihmisen ja erilaisten kulttuuritraditioiden näkökulmasta. Kodit huolehtivat suurelta osin lasten kasvattamisesta myötäelämisen tunteen, mutta tehtävä kuuluu myös päiväkodeille ja kouluille.

Suomessa lapset voivat leikkiä vapaammin pitkään, kun koulu alkaa vasta seitsemänvuotiaana. Leikki on mielenkiintoinen tutkimuskohde: kun lapsi alkaa leikkiä yksin vanhemman seurassa, se on merkki luottamuksesta. Leikki on ehdoton edellytys persoonallisuuden terveelle kehitykselle. Taiteet jatkavat leikin tehtävää myöhemmällä iällä ja aikuisena.

Koulujen taideaineiden opetuksella on monipuolinen tehtävä: se lisää yleisesti oppilaiden kykyä leikkiin ja empatiaan. Lisäksi taiteellisella ilmaisulla on myös siirännäisvaikutuksensa: kuvataiteet ja musiikki vaikuttavat mm. kielelliseen, matemaattiseen kehitykseen

sekä tilan ja ajan hahmotukseen. Opettajan tulee olla tietoinen lapsen ja nuoren herkkyyksistä työssään. Taidekasvatuksen ja pedagogiikan menetelmiä käytetään lasten ja nuorten terapiahoidoissa. Tosin terapiassa kustannukset yhteiskunnalle ovat monikertaiset verrattuna siihen, mitä ne olisivat ennaltaehkäisevässä työssä; lapsen ja nuoren persoonan kehittymisen monipuolisessa tukemisessa.

Ainutlaatuinen koulu

Suomen koulut ovat oppimistuloksiltaan maailman kärkeä. Koulujen haasteiksi koetaan mm. lasten häiriökäyttäytyminen ja koulussa viihtymättömyys. Koulupäivän aikana on vähän aikaa opettajan ja oppilaiden väliseen henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen. Yksi selitys tähän on, että koulupäivä on kansainvälisesti verrattuna lyhyt.

Koulupäivän jälkeen tapahtuvilla toimilla voitaisiin korjata puutetta. Lasten olisi helppoa jäädä harrastamaan koulun tiloihin koulupäivän päättymisen jälkeen joko opettajan tai jonkun muun ammattitaitoisen ohjaajan kanssa. Koulun mahdollisuudet lisätä lasten ja nuorten hyvinvointia koulupäivän aikana tai sen jälkeen ovat ainutlaatuiset johtuen lasten saavuttamisesta, koulun tiloista ja myös useimpien vanhempien myönteisessä suhtautumisessa koulussa tapahtuvaan toimintaan.

Professori Lea Pulkkinen on tutkinut lasten sosioemotionaalista kehitystä ja osoittanut tutkimuksin, kuinka lasten elämänlaatua voidaan parantaa. Hän on esittänyt ”eheytetty koulupäivä”-termin⁷, jolla tarkoitetaan koulupäivää, jossa opetussuunnitelman ulkopuolinen toiminta ja lasten hoito järjestetään koulussa ennen oppitunteja ja niiden jälkeen sekä toisinaan myös oppituntien välillä. Siihen kuuluu vapaaehtoista aamu-/iltapäivätoimintaa ja harrastekerhoja. Eheytetyn koulupäivän kokeiluista saadut tulokset osoittivat, että lasten yksinolo väheni, hyvinvointi lisääntyi ja opettajat arvioivat lasten koulutyytyväisyyden lisääntyneen. Myös opettajien työtyytyväisyys parani. Hyvinvointia lisäsi toiminta koulukavereiden kanssa aikuisen läsnä ollessa. Tutkimus osoitti myös, että koululla on merkittävä vaikutus vanhempien osallistumishalukkuuteen lasten koulutukseen.

Tutkimukset osoittivat myös, että lasten sosiaalista ahdistuneisuutta voidaan vähentää lisäämällä aikuisten valvomaan vertaisryhmätoimintaa ja että lasten työskentelytaitoja ja sosiaalisia taitoja voidaan edistää sisällyttämällä koulupäivään vapaaehtoista taide-, käsityö- ja musiikkitoimintaa. Tämä on linjassa nykyisen aivotutkimuksen kanssa, jonka mukaan musiikilla ja käsitöillä on laaja myönteinen vaikutus aivojen kehitykseen ja toimintaan.

Luovuus ja taiteet tarvitsevat aikaa ja tilaa

Taiteen välityksellä oppiminen on aikaa vaativa prosessi. Sillä on paitsi ajattelun, ilmaisun ja kommunikaation kieliä ja taitoja kehittävä, myös terveyttä ylläpitävä voima. Uteliaisuus uuteen ja rohkea kiinnostus kumpuavat kulttuurien moninaisuudesta ja monikulttuurisuudesta. Herkät aistit, intuitio, heittäytyminen ja elämystiedon yhdistäminen ovat pohja. Yhteisöllisyys, sivistyksellisten ja kulttuuristen oikeuksien tunnustaminen ja tunnistaminen luovat reilun kulttuurin.

Luovuuden edellytys on kokeileva ja omaehtoinen leikki. Ilman suvaitsevaa ja moninaisuutta kunnioittavaa ympäristöä on vaikea elää arjen seikkailua, oppia ja toteuttaa unel-

⁷ The Integrated School Day – improving the educational offering of schools in Finland, Lea Pulkkinen, Professor Emerita of Psychology. Artikkelijulkaisu ”Improving the Quality of Childhood in Europe 2012, Volume 3” – julkaisussa. Artikkelista on olemassa suomenkielinen käännös.

miaan. Luovuuden ja itseilmaisun edellytykset rakennetaan lapsuudessa ja nuoruudessa. Luova oppiminen on elämän mittainen prosessi.

Kulttuuriperintökasvatuksella tuetaan lapsen perusoikeutta kieleen ja kulttuuriin, eheään kulttuuri-identiteettiin ja omanarvontuntoon. Se tarjoaa lapselle mahdollisuuden kokea itsensä osana historiallista ja sukupolvien jatkumoa sekä luo kiinnostuksen vaalia kulttuuriperintöä ja luoda uutta.

Kulttuuritoiminta vahvistaa lasten ja nuorten minuutta ja itsetuntoa. Se luo mahdollisuuksia omien vahvuuksien löytämiseen ja niiden kehittämiseen. Lasten ja nuorten kulttuuritoiminnalla on monia kerrannaisvaikutuksia; se vaikuttaa luovuuden kehittymiseen, yritteliäisyyden lisääntymiseen, elämänlaadun ja -hallinnan parantumiseen ja henkiseen kasvuun. Kulttuuritoiminta lisää hyvinvointia, avaa uusia näkökulmia itsestään selvinä pidettyihin asioihin, vahvistaa yleissivistystä, tarjoaa vapaa-ajanviettomahdollisuuksia ja auttaa uudenlaisten ajattelumallien syntymistä.

Lapset ja nuoret kulttuurin käyttäjinä

Opetus- ja kulttuuriministeriön selvityksissä on kahdesti kartoitettu lasten ja nuorten omaehtoista kulttuurista aktiivisuutta. Viimeisimmässä selvityksessä⁸ todettiin, että kirjasto ja sen tarjoamat palvelut ovat hyvin käytettyjä. Melkein yhdeksän kymmenestä 3–18-vuotiaasta lapsesta ja nuoresta käyttää kirjastopalveluja. Erityisen innokkaita lukijoita ovat 7–11 -vuotiaat, heistä 96 % ilmoittaa linsaneensa kirjan kirjastossa. Seuraavaksi suosituinta on elokuvissa käyminen, noin 80 % ilmoittaa käyvänsä elokuvissa. Liikkuva kuva tavoittaa lapset ja nuoret vapaa-aikoina myös median välineiden välityksellä. Yli puolet (noin 58 %) vieraillee museoissa ja teatterissa.

Taidenäyttelyissä käyminen on vähäisintä. Toisaalta lapset ja nuoret elävät enemmän kuin koskaan aikaisemmin visuaalisen kulttuurin sisällä. Kuvallinen viestintä erilaisten mediasäältöjen muodossa, elokuvat, TV, pelit, internet ovat lasten ja nuorten elämässä pääasiallinen kommunikaation ja informaation kanava. Tärkeää on kehittää visuaalisen kulttuurin perustaa ja ymmärrystä, kuvan- ja median lukutaitoa varhaislapsuudesta alkaen.

Tytöt harrastavat kulttuuria enemmän kuin pojat, ja pääkaupunkiseudulla harrastaminen on tiiviimpää kuin maaseudulla ja harvaanasutuilla alueilla. Merkillepantavaa on myös se, että urheiluseuroihin kuuluvat lapset ja nuoret näyttäisivät olevan aktiivisempia myös kulttuuripalvelujen käyttäjinä verrattaessa urheiluseuroihin kuulumattomiin lapsiin.

Harrastaminen ja harrastukset näyttävät tukevan toisiaan. Lähes puolet lapsista ja nuorista harrastaa omaehtoisesti kirjallisuutta ja lukemista sekä piirtämistä oppituntien ulkopuolella. Kolmannes lapsista ja nuorista soittaa ja laulaa vapaa-aikanaan, ja noin viidennes maalaa, kirjoittaa, valokuvaa tai tanssii vapaa-aikanaan.

Omaehtoisessa taiteiden harrastamisessa ei näyttäisi olevan merkittäviä alueellisia eroja, mutta verrattaessa eri koulutusmuotojen opiskelijoita ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevat harrastavat taiteita ja kulttuuria vähemmän kuin lukiolaiset. Maaseudulla asuvat lapset ja nuoret harrastivat piirtämistä ja kirjoittamista hieman muita useammin.

⁸ OKM selvitys Taide- ja kulttuuri lasten elämässä 2009-2010

Kaikki tiedon muodot aktiiviseen käyttöön

Lapset ovat luonnostaan luovia, heillä on kyky asettaa omia hypoteesejaan ja testata niitä, omaksua taiteen taitoja sekä käyttää ja kehittää mielikuvitustaan ja ilmaisuaan. Lapsi on aistiva ja utelias mutta myös epäilevä. Luontoon ja kulttuuriympäristöön sekä sosiaalisiin suhteisiin sitoutuvat havainnot ja tuntemukset ovat keskeisiä lapsen ja nuoren kasvulle ja oppimiselle. Esteettiset ympäristöt herkistävät taiteen ilmaisutapojen ymmärtämistä.

Kun lapsi kokee ja oppii taiteesta ja kulttuurista, hänen kykynsä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria vahvistuu. Kyse on kulttuurikompetenssista, joka on verrattavissa kielelliseen kompetenssiin, joka kehittyy varhaisesta iästä ja lapsuudesta lähtien, aikuisen opastuksella ja vuorovaikutuksessa. Useimmat pystyvät lapsuutensa ajalta muistamaan, jopa nimeämään henkilön, joka ”antoi kielen ja tarinat”. Tai ehkä vielä korostuneemmin avasi portit taiteen ja kulttuurin rikkaaseen maailmaan, joka kokemisen kautta johdattelee mielikuvitukseen – mielikuvittelemiseen – siis luovuuden porteille. Tärkeimmät lihakset ovat pään ”mielikuvituslihakset”. Kieli ja erityisesti taiteen kielet tuottavat minuutta. Lapsi ja nuori ovat taiteen ja kulttuurin perillisiä.

Taideprosesseilla, taiteilijoiden ja lasten sekä nuorten yhdessä työskentelemisellä on oma taiteellinen itseisarvonsa ja myös välineellinen arvo työkaluna. Kun työssä käytetään taiteen ammattilaisia, on lastenkulttuurilla myös taiteilijoita työllistävä vaikutus. Taideprosesseille on luotava oma rakenteensa ja paikkansa. Niitä ei voi alistaa vain oppimisen tai yhteiskuntakasvun välineeksi. Olennaista on, että kaikki toimijat pitävät huolta lasten ja nuorten oikeuksista kulttuuriin ja taiteeseen.

Lapset ja nuoret kohtaavat nykymaailmassa runsaan valmiin ja monenlaisen taide- ja kulttuurituotannon, josta heidän tulisi kyetä nauttia ja jota heidän tulisi myös arvioida kriittisesti. Taiteen vastaanoton opiskelu on yhtä tärkeä osa taideopetusta kuin tekemisen opettaminen ja luova toiminta. Lapsille ja nuorille on tärkeä näyttää laadukasta ja monen alan taidetta, jotta lapset oppivat vertailemaan ja arvioimaan.

Tutkimukset osoittavat, että koululaisille järjestetty harrastustoiminta koulun tiloissa yhteistyössä koulujen, kulttuuritoimijoiden, taiteen perusopetusta antavien oppilaitosten, liikuntajärjestöjen ja lastenkulttuurikeskusten kanssa tuottaa hyviä tuloksia. Sosiaalinen pääoma kasvaa, viihtyminen lisääntyy ja kiusaaminen vähenee.

Opetuksen koulun seinien ulkopuolella tulee olla arkipäivää: käynnit kirjastoissa, museoissa ja taidelaitoksissa sekä mahdollisuudet tavata taiteilijoita ja kulttuurialan ammattilaisia.

Lastenkulttuuriin sisällä tulee kiinnittää huomio poikien osallistumisen edistämiseen. Pojat jäävät nykyisin huomattavasti tyttöjä useammin lastenkulttuurin reunamille sekä kulttuurin vastaanottajina että tekijöinä. Tämä on haaste niin lastentaiteen tekijöille kuin taideopetukselle. Samoin pitää kaikissa palveluissa kiinnittää huomiota saatavuuden katveeseen eri syistä (sosioekonominen asema, syrjäinen alue, vähemmistökulttuurit, erityisryhmät etc.) jääviin ryhmiin.

4 Toimenpiteet

Tämän ohjelmaehdotuksen tavoitteena on lisätä lasten ja nuorten tasavertaisia mahdollisuuksia kulttuuriosallistumiseen, vahvistaa lasten ja nuorten kulttuurikompetenssia sekä tiivistää yhteistyötä taide- ja kulttuuri-, koulutus- ja nuorisoasioista vastaavan hallinnon välillä sekä Taiteen edistämiskeskuksen, taiteen kentän ja lastenkulttuurin toimijoiden kanssa.

Seuraavassa on esitelty toimenpiteet näiden tavoitteiden saavuttamiseksi.

1. Suomeen perustetaan Valtakunnallinen lastenkulttuurin ja taidekasvatuksen edistämiskeskus (Valas)

Suomessa on eri taiteen aloille (musiikki, kirjallisuus, teatteri, tanssi, visuaaliset taiteet, arkkitehtuuri, sirkus ja peliala) omat tiedotuskeskuksensa, mutta vastaavanlainen alan toimijoita kokoava yhteistyöelin puuttuu lastenkulttuurilta. Uusi lastenkulttuurin ja taidekasvatuksen edistämiskeskus toimii alojen aseman vahvistamiseksi sekä lapsia koskevan tiedon ja tutkimuksien esiintuomiseksi. Lisäksi se vastaa lasten ja nuorten kulttuurien edistämisestä sekä tutkimuksen ja toimijoiden yhteistyömahdollisuuksien koordinoimisesta Suomessa.

Edistämiskeskus tuo lastenkulttuurin ja taidekasvatuksen aloille jatkuvuutta ja pysyvyyttä, joka siltä nykyisin valtakunnallisella tasolla puuttuu. Keskus tukee toimijoiden monipuolisempaa ja vahvempaa yhteistyötä. Keskukselle voidaan osoittaa valtakunnallisia tehtäviä.

Edistämiskeskus tekee yhteistyötä kotimaisten ja ulkomaisten tiede- ja ammattiyhteisöjen kanssa monitieteellisessä lapsia ja nuoria koskevassa tutkimuksessa ja levittää tutkimustuloksia alan toimijoille ja päättäjille. Se levittää verkostoista saatavaa tietoa ja hyviä käytäntöjä sekä verkottuu kansainvälisesti. Keskus palvelee myös lastenkulttuurin vientiprojekteja. Edistämiskeskus kokoaa lastenkulttuurikeskusten kanssa systemaattisesti tietoja lastenkulttuurista ja alan toimijoista.

- Edistämiskeskuksen perustamisesta tehdään vuonna 2014 opetus- ja kulttuuriministeriössä selvitys, jossa määritellään edistämiskeskuksen tehtävät ja yhteistyötahot.

2. Koulussa oppilaiden hyvinvointia vahvistetaan taiteen ja kulttuurin kautta.

Ehetytystä koulupäivistä ja kulttuurikompetenssista tehdyt tutkimukset osoittavat, että taideaineet ja taide-, kulttuuri- ja kädentaitojen kerhotoiminta lisäävät lasten hyvinvointia, vahvistavat itsetuntoa, vaikuttavat koulussa viihtymiseen ja muiden aineiden oppimiseen. Kerhotoiminta lisää vuorovaikutusta koulukavereiden välillä sekä lapsen ja opettajan/ohjaajan välillä.

- Opetus- ja kulttuuriministeriössä selvitetään mahdollisuuksia lisätä, monipuolistaa ja vakiinnuttaa koulupäivän jälkeistä harrastus- ja kerhotoimintaa kouluissa.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnistää hankkeen, jossa kouluille ja oppilaitoksille tuotetaan ja kootaan innovatiivista pedagogista materiaalia taide- ja taitoaineiden opetuksen vahvistamisen ja yleissivistävän koulutuksen opetussuunnitelmauudistuksen toimeenpanon tueksi.
- Koulut ja taide- ja kulttuurialan toimijat lisäävät yhteistyötä esimerkiksi alueellisten kiertävien esitysten ja työpajojen muodossa

3. Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus ja saatavuus kirjoitetaan lapsia ja nuoria koskeviksi perusoikeuksiksi. Kuntien hyvinvointikertomuksissa tulisi huomioida lasten kulttuuriset oikeudet. Kuntia tuetaan lasten ja nuorten kulttuurikasvatussuunnitelmien laadinnassa.

Lasten ja nuorten kulttuuriset oikeudet tulisi sekä valtiolla että kunnissa vakiinnuttaa rakenteelliseksi osaksi kaikkia kulttuurin toimintaohjelmia ja huomioida myös yleisluontoisimmissa toimintastrategioissa. Kunnissa laadittava hyvinvointikertomus on poikkeuksellinen asiakirja, johon kaikki lasten ja nuorten kanssa tekemisissä olevat kunnan hallinnonalat ovat sitoutuneet taloudellisesti ja toiminnallisesti. Näin ollen ne mahdollistavat laajan, hallintokuntien välisen yhteistyön lasten ja nuorten parhaaksi. Kulttuuri ja taide ovat hyviä välineitä, kun estetään syrjäytymistä ja ehkäistään ongelmia. Hyvinvointikertomukset tehdään kaikissa Suomen kunnissa ja niiden kautta asenteelliset, maantieteelliset ja sosiaaliset kulttuurierot kaventuvat. Hyvinvointikertomuksissa voidaan erityisesti ottaa huomioon taiteen ja kulttuurin saavutettavuus ja monipuolisuus eri-ikäisille kuntalaisille.

Taide- ja kulttuurikasvatuksen tavoitteena on koko maan kattavuus. Lapsia ja nuoria toimialoillaan sivuavan valtiohallinnon: ministeriöt, aluehallintoviranomaiset ja ELYt, sekä muut yksiköt, Opetushallitus, Taiteen edistämiskeskus ja valtakunnalliset työryhmät nostavat suunnitteluasiakirjoissaan keskeisiksi tavoitteiksi toimenpiteineen lasten ja nuorten tasavertaisen osallistumisen taiteeseen, kulttuuriperinnön saavutettavuuden lapsille ja nuorille sekä kulttuurikompetenssin vahvistamisen.

Kuntien toimesta laadittavat varhaiskasvatussuunnitelmat mahdollistavat kulttuuristen oikeuksien toteutumisen lasten ensimmäisten vuosien aikana.

Valtakunnallisten opetussuunnitelmaperusteiden pohjalta laadittavat paikalliset opetussuunnitelmat mahdollistavat paikallisten kulttuuristen resurssien ja olosuhteiden hyödyntämisen. Koulujen opetussuunnitelmiin olisi hyvä kirjata lasten ja nuorten taide- ja kulttuuriperintöopetus, luovien taitojen harjoittaminen sekä säännölliset kokemukset ja elämykset taiteesta ja kulttuuriperinnöstä, jolloin kaikki lapset ja nuoret saavat perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen aikana monipuolisen kulttuurituntemuksen.

Kuntia tuetaan erityisen, paikallisiin kulttuurisiin olosuhteisiin pohjautuvan kulttuurikasvatussuunnitelman laatimisessa laajan yhteistyön ja valtakunnallisen neuvonnan avulla. Taiteen kentän ja lastenkulttuurin toimijoiden lisäksi yhteistyössä on mukana myös Taiteen edistämiskeskus. Systemaattisesti etenevän kulttuurisuunnitelman avulla voidaan taata kaikille lapsille ja nuorille tutustumisen oman asuinpaikan taiteeseen ja kulttuuriperintöön. Oppaina ja ohjaajina ovat opettajien lisäksi kulloiseenkin ikään ja taitoihin sopivat ammattilaiset.

4. Lasten ja nuorten kanssa suunnitellaan ja heille avataan liikkumaan ja harrastamiseen innostavia tiloja

Koulujen ja päiväkotien piha-alueiden sekä leikkipuistojen ja -paikkojen tulee olla viihtyisiä, virikkeellisiä, esteettisiä, turvallisia sekä laadukkaasti suunniteltuja ja toteutettuja. Niiden tulisi innostaa ja kannustaa lasta kokeilemaan ja kehittämään liikunnallisia taitoja kuten tasapainoilu, juokseminen, riippuminen ja kiipeily; tutkimaan luontoa, leikkimään sekä antaa mahdollisuuksia harrastamiseen kuten esimerkiksi skeittaus ja skuuttaus. Nuorille tulee rakentaa nykyistä enemmän ammattilaisten suunnittelempia puistoja, joissa on mahdollista harrastamisen ohella viettää aikaa kavereiden kanssa.

Lasten ja nuorten toimintaympäristöjen suunnittelussa ja toteutuksessa on aina kuultava ja osallistettava niiden käyttäjiä - lapsia ja nuoria. Koulupäivän jälkeen lapsilla ja nuorilla tulee olla mahdollisuus käyttää koulun tiloja omaehtoisiin liikunta- ja taideharrastuksiin, kuten pojilla mahdollisuus pelata pallopelejä.

Lasten ja nuorten oppimisen ja harrastusten ympäristöihin tulee myös kiinnittää huomiota. Koulujen tilat ja välineet vaikuttavat oppilaiden ainevalintoihin. Taideaineiden oppimisympäristöjen sekä työskentelyvälineiden niukkuus ja yksipuolisuus eivät motivoi taiteesta oppimiseen ja nauttimiseen parhaalla mahdollisella tavalla. Oppimisympäristöjen epäesteettisyys ja epätarkoituksenmukaisuus voi myös tuottaa ahdistusta ja häiriökäyttäytymistä. Asiantuntijoiden tuottamaa tietoa opetustilojen suunnitteluun ja niiden jäsentämiseen on olemassa. Kaavoittajien, suunnittelijoiden ja rakentamisen toteuttajien on tärkeää pohtia ympäristöjen ja tilojen monimuotoisuutta ja -käyttöisyyttä, erilaisten oppimisympäristöjen vaikutuksia oppimistuloksiin ja työskentelyn tunnelmaan. Joustavissa oppimisympäristöissä viihdytään ja saavutetaan hyviä tuloksia.

- Opetus- ja kulttuuriministeriössä kartoitetaan keinoja tuoda esiin esimerkillisiä ja innovatiivisia puistoja ja tiloja, joissa lasten ja nuorten toiveet on huomioitu heitä kuullen
- Lasten ja nuorten osallistaminen suunnittelusta lähtien huomioidaan korjaus- ja uudisrakentamisessa
- Lapsia ja nuoria koskevassa rakentamisessa tulee käyttää prosentti rakennuskustannuksista kulloiseenkin ympäristöön sopivan taiteen hankintaan

5. Lasten ja nuorten kulttuurikompetenssia vahvistetaan

Lakisääteisestä perusoikeudesta huolimatta lasten ja nuorten mahdollisuudet osallistua taiteeseen ja kulttuuriin ovat sekä alueellisesti että sosiaalisesti epätasa-arvoisia. Taide- ja kulttuurikasvatuksen saatavuuteen ja osallistumismahdollisuuksiin vaikuttavat monet tekijät kuten alueen lastenkulttuuripalvelut, taide- ja kulttuuritarjonta, kodin ja koulun välimatkat kirjastoihin, museoihin ja taidelaitoksiin, ammattitaitoisten taideopettajien määrä koulussa sekä vanhempien mahdollisuudet tukea lasten ja nuorten kulttuuriharrastuksia ja tarjota virikkeitä. Koulun ja varhaiskasvatuksen, mukaan lukien esiopetuksen, merkitys on keskeinen saavutettavuuden näkökulmasta.

Taide-elämykset ovat jokaiselle kokemuksina ja käsitteellisinä tulkintoina tärkeitä. Taiteen kohtaamisen kautta syntyy elävä mielenkiinto ja taiteen jano. Näin luodaan tulevaisuuden taide- ja kulttuuriyleisö ja kysyntää yhä monipuolisemmille ja pitemmälle kehittyneille luoville sisällöille ja tuotteille. Kulttuuria ja taidetta on opiskeltava ja opittava pitkäjänteisesti.

Varhaiskasvatuksen suunnitelmilla ja oppilaitosten opetussuunnitelmilla tuetaan luovia oppimisympäristöjä ja kulttuurikompetenssin lisäämistä. Niiden avulla ohjataan yhteiskuntaa tulevaisuuden vaikuttajia kunnioittamaan ja arvostamaan sekä omaa perinnettä

ja sen moninaisuutta että muiden kulttuuriperinteitä. Taiteiden ja kulttuurien ilmaisutapojen ja merkityksien ymmärtäminen vaatii perusteellista ja pitkäjänteistä työtä.

- Perusopetuksessa taide- ja taitoaineiden pedagogiikan kehittämiseen kiinnitetään enemmän huomiota ja voimavaroja, jotta lapset saavat taiteista ja kulttuuriperinnöstä yleissivistykseen kuuluvat tiedot ja taidot.
- Taidelaitoksien yleisökasvatus, erityisesti lasten ja nuorten osallistaminen kirjoitetaan laitoksien avustuskriteereihin ja sitä seurataan osana tulosohjausta
- Lasten ja nuorten kulttuurikompetenssin vahvistaminen kirjoitetaan tavoitteeksi seuraavaan hallitusohjelmaan

6. Lasten mahdollisuuksia osallistua taiteeseen ja kulttuuriin lisätään

Suomessa on rikasta, monipuolista ja taiteellisesti tasokasta lastenkulttuuria, mutta se ei saavuta kaikkia lapsia tasapuolisesti. Lastenkulttuurikeskukset voivat osaltaan korjata tätä ongelmaa. Keskukset tarjoavat lastenkulttuuria omissa tiloissaan ja vievät lastenkulttuuria kouluihin, päiväkoteihin ja leikkipuistoihin. Ne voivat alueellisesti myötävaikuttaa yhteistyön lisääntymiseen eri toimijoiden kesken, jotta kulttuuri ja taide olisivat lapsia lähellä ja osallistuminen lapsille ja perheille mahdollisimman helppoa ja kustannuksiltaan edullista tai ilmaista.

Lastenkulttuurikeskusten toimintamallia tulee laajentaa ja kehittää niin, että laadullisesti korkeatasoiseen lasten ja nuorten taide- ja kulttuuriosallistumiseen on mahdollista asuinpaikasta riippumatta tasavertaisesti.

Lasten kulttuuriosallistumiseen tarvitaan lisää keinoja ja resursseja. Niitä ovat mm.

- opetusryhmien mahdollisuus kulkea ilmaiseksi koulupäivän aikana julkisilla kulkuvälineillä
- taidelaitosten lapsille ja nuorille tarkoitettun yleisötyön lisääminen
- lastenkulttuurikeskusten valtionavustusten suuntaaminen siten, että lasten tasavertaiset kulttuuriosallistumismahdollisuuden lisääntyvät joka puolella maata
- lastenkulttuurin resurssien lisääminen asteittain seuraavan viiden vuoden aikana

7. Lastenkulttuurin ja taidepedagogiikan sekä metodien opintoja lisätään opetushenkilöstön perus- ja täydennyskoulutuksessa

Lastentarhanopettajien, luokanopettajien ja aineopettajien sekä muiden lasten ja nuorten kanssa työskentelevien koulutuksessa lisätään taideaineiden perusopintoja ja täydennyskoulutustarjontaa. Koulutusten kehittämisessä ja tarjonnassa etsitään keinoja erityisesti lasten ja nuorten identiteettien, kulttuurisen osaamisen ja yhteisöllisyyden vahvistamiseksi opetuksessa. Taidepedagogiikkaa kehittämällä tulisi vahvistaa myös oppilaan toimijuutta ja osallisuutta niin paikallisesti kuin globaalisti.

Opetushenkilöstön peruskoulutuksessa huomioidaan lasten ja nuorten kanssa työskenteilyn mahdollisuudet ja vaatimukset. Opettajankoulutuksessa (erityisesti luokanopettajan ja lastentarhanopettajan koulutuksessa) lisätään taideaineiden opintoja ja niiden pedagogiikkaan syventymistä.

Varhaiskasvatuksesta lähtien kaikilla opettajilla ja ohjaajilla kehitetään systemaattinen ja pitkäaikainen jatko- ja täydennyskoulutusohjelma, jossa eri taiteiden ammattilaiset, taidepedagogiikan asiantuntijat ja taide- ja kulttuurilaitokset ovat koulutusvastaavina. Ylihallintorajojen meneviä projekteja käytetään kulttuurikompetenssin monialaisessa vahvistamisessa. Kaikkien lasten kanssa työtä tekevien ammattilaisten, nuorisotyöntekijöiden, sosiaalityön tekijöiden, terveydenhoitajien ym. koulutukseen lisätään taidekasvatusta ja taiteen pedagogisia ja yhteisöllisiä metodeja.

Henkilöstöjen jatko- ja täydennyskoulutuksessa kiinnitetään huomiota tieto- ja viestintätekniikoiden opetuskäytön osaamiseen sekä digitaalisten kulttuuritietovarantojen hyödyntämiseen.

5 Loppusanat

Lapsella on sata kieltä

Lapsi on tehty sadasta.
Lapsella on sata kieltä,
sata kättä, sata ajatusta,
sata tapaa pohtia leikkiä ja puhua,
sata - aina sata tapaa kuunnella, ihastella, rakastaa,
sata iloa laulaa ja ymmärtää,
sata maailmaa valloittaa,
sata maailmaa tutkia, sata maailmaa uneksia.
Lapsella on sata kieltä (ja taas sata sata sata)
mutta häneltä ryöstetään niistä yhdeksänkymmentäyhdeksän.
Koulu ja kulttuuri erottavat lapsen pään muusta kehosta.
Lapselle sanotaan: ajattele ilman käsiä, toimi ilman päätä,
kuuntele, äläkä puhu ymmärrä ilman iloa, rakasta ja ihmettele
vain pääsiäisenä ja jouluna.
Lapselle kerrotaan: löydä jo valmis maailma ja sadasta häneltä
ryöstetään yhdeksänkymmentäyhdeksän.
Lapselle kerrotaan: työ ja leikki, todellisuus ja mielikuvitus,
tiede ja kuvittelu, taivas ja maa, järki ja tunne ovat asioita,
jotka eivät kuulu yhteen.
Niin lapselle kerrotaan ettei sataa ole.
Mutta lapsi sanoo: En usko. Sata on.

Loris Malaguzzin runon suomentanut Liisa Puurula

Liite 1. Lastenkulttuuripoliittisen ohjelmaehdotuksen valmisteluprosessi

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti lastenkulttuuripoliittisen ohjelmaehdotuksen laatimisen 23.8.2012. Ohjelmaehdotus laadittiin yhteistyössä taidetoimikuntalaitoksen kanssa. Kulttuuri- ja urheiluministeri nimesi ohjelmaehdotuksen laatimiselle ohjausryhmän, jonka toimikausi oli toukokuun 2013 loppuun ja ehdotus tuli laatia vuosille 2013–2017. Ohjelmakautta muutettiin siten, että ehdotus tuli laatia vuosille 2014–2018, jotta toteutus ei käynnistyisi kesken vuotta. Ohjausryhmä sai lisäaikaa vuoden 2013 loppuun asti.

Taiteen keskustoimikunnan lastenkulttuurijaosto oli vuonna 2010 antanut ministeriölle ehdotuksensa edellisen ohjelman (2003–2007) jatkotoimenpiteiksi, joita olivat taide-elämyksien saaminen toisen asteen ammatillisen koulutuksen opiskelijoille, kulttuuripolku peruskouluihin ja määräraha koululaisten yleisötyöhön. Valtioneuvoston hyväksymän lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmassa 2012–2015 mainitaan seuraava lastenkulttuuripoliittinen ohjelma.

Ohjausryhmään kuuluivat: puheenjohtaja, johtaja Hannele Lehto (OKM), taidesihteeri Ansa Aarnio (Taiteen edistämiskeskus TAIKE), opetusneuvos Mikko Hartikainen (Opetushallitus), ylitarkastaja Tiina Kavilo (OKM), ylitarkastaja Emma Kuusi (OKM), aluepäällikkö Arja Laitinen (TAIKE), opetusneuvos Armi Mikkola (OKM), kulttuuriasiainneuvos Esa Pirnes (OKM), projektisuunnittelija Leena Rantala (OKM) (hänen tilalleen elokuusta 2013 alkaen projektisuunnittelija Elina Hänninen, OKM), ylitarkastaja Hannu Tolonen (OKM) ja erityisasiantuntija Ditte Winqvist (Kuntaliitto). Ohjausryhmän sihteeristöön kuuluivat kulttuurisihteeri Iina Berden ja kulttuurisihteeri Lea Halttunen. Ohjelmaehdotuksen kirjoittamisesta vastasivat erityisasiantuntija Riitta Moisander (TAIKE), kulttuurisihteeri Iina Berden (OKM) ja erikoissuunnittelija Maria Merikanto (TAIKE).

Lastenkulttuuripoliittisen ohjelmaehdotuksen kirjoittamista edelsivät eri puolilla maata alueellisten taidetoimikuntien yhdessä Taidekasvatus 2012 –projektin sekä lastenkulttuurikeskusten kanssa järjestämät lastenkulttuuriseminaarit syksyn 2012 ja kevään 2013 aikana. Niihin osallistui 300 lastenkulttuurin toimijaa.

Ohjausryhmän kutsusta seuraavat lastenkulttuurin asiantuntijat osallistuivat ohjelmaehdotuksen kuulemistilaisuuksiin keväällä 2013:

lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula, STM

professori Pauline von Bonsdorff, Jyväskylän yliopisto/Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
toiminnanjohtaja Mervi Eskelinen, Arkkitehtuuri- ja ympäristökulttuurikoulu Lastu ry

projektisuunnittelija Elina Hanninen, Opetus- ja kulttuuriministeriö

järjestösihteeri Anu Hietala, Taiteen perusopetusliitto TPO ry

professori Antti Juvonen, Itä-Suomen yliopisto

lehtori Liisa Karlsson, Helsingin yliopisto/opettajankoulutus

professori Liisa Keltikangas-Järvinen, Helsingin yliopisto

professori Joel Kivirauma, Turun yliopisto

kehittämispäällikkö Nina Lahtinen, OAJ

kasvatustyön kehittäjä Marja Laine, Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seura
toiminnanjohtaja Panu Mäenpää, Nuori Kulttuuri-säätiö

professori Kati Mäkitalo-Siegl, Itä-Suomen yliopisto
johtaja Leo Pekkala, Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus
rehtori Pia Poutanen, Taiteen perusopetusliitto ry
museolehtori Minna Raitmaa, Kiasma
taidekasvattaja Mervi Riikonen, Lastenkulttuurikeskus Verso
yliopistonlehtori Inkeri Ruokonen, Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos
yliopistonlehtori Marjo Räsänen, Turun yliopisto
toiminnanjohtaja Päivi Setälä, Porin lastenkulttuurikeskus
tutkija Leena Suurpää, Nuorisotutkimusverkosto
kulttuurituottaja Katri Tenetz, Kulttuuritalo Valve/Oulun kaupunki
kustannuspäällikkö Saara Tiuraniemi, Tammi
museolehtori Maiju Tuisku, Kansallismuseo
toiminnanjohtaja Tiina Valpola, Arkkitehtuurin tiedotuskeskus
koordinaattori Saara Vesikansa, Taikalamppu-verkosto
lehtori Riitta Vira, Aalto-yliopisto/Taiteen laitos

Liite 2. Keskeisiä käsitteitä

Lapsuus

Lapsuudella tarkoitetaan tässä ohjelmaehdotuksessa ikäkautta 0–18 vuoteen. Kulttuuriset perusoikeudet kuuluvat koko lapsuuteen, mutta niiden toteuttamiseen tarvitaan erilaisia työvälineitä ja menetelmiä lapsuuden eri vaiheissa.

Lastenkulttuuri

Lastenkulttuurilla tarkoitetaan tässä ohjelmaehdotuksessa lapsille ja nuorille suunnattua taide- ja kulttuuriperintökasvatusta ja –tarjontaa sekä lasten ja nuorten itsensä tuottamaa kulttuuria ja taidetta. Näihin sisältyvät taiteen ja kulttuurin kokeminen sekä tietojen ja taitojen oppiminen. Lapsi ja nuori ovat aktiivisia toimijoita, tutkijoita ja tekijöitä.

Kulttuurinen tasa-arvo

Kulttuurisella tasa-arvolla tarkoitetaan lasten ja nuorten mahdollisuutta osallistua omalla kotipaikallaan kulttuuri- ja taidetapahtumiin, tuottaa itse kulttuuria sekä käyttää julkisia ja kaupallisia taide- ja kulttuuripalveluja. Kuntien lakisääteinen (laki kuntien kulttuuritoiminnasta 728/1992) tehtävä edistää, tukea ja järjestää kulttuuritoimintaa kunnassa koskee myös lapsia. Kulttuuritoiminnalla tarkoitetaan laissa taiteen harjoittamista ja harrastamista, taidepalveluiden tarjontaa ja käyttöä, kotiseututyötä sekä paikallisen tai oman vähemmistökulttuurin kulttuuriperinteen vaalimista ja edistämistä.

Kulttuurinen tasa-arvo pitää sisällään inhimillisen yhdenvertaisuuden ja moninaisuuden kunnioittamisen. Perustus- ja yhdenvertaisuuslakien mukaan kaikkia on kohdeltava tasa-vertaisesti riippumatta iästä, kielestä, sukupuolesta tai muusta henkilöön liittyvästä syystä. Yhdenvertaisuuden toteutumista on viranomais toiminnalla edistettävä. Perustuslaissa on myös erityisesti mainittu, että saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 60/1991 31 artiklan mukaan sopimusvaltiot tunnustavat lapsen oikeuden vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin sekä kunnioittavat ja edistävät lapsen oikeutta osallistua kaikkeen kulttuuri- ja taide-elämään ja kannustavat sopivien ja yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoamista kulttuuri-, taide-, virkistys- ja vapaa-ajantoimintoihin.

Lapsilähtöisyys

Lapsilähtöisyys tarkoittaa taiteeseen ja kulttuuriin kasvamista, oman ympäristön ja minuuden tutkimista sekä osallistumista ja vaikuttamista taiteen keinoin ja taiteen avulla. Lapsilähtöisessä toiminnassa lapsi huomioidaan aktiivisena toimijana sekä sisältöjä suunniteltaessa että toiminnan aikana. Lapset uskaltavat nähdä asiat ympärillään erilaisista näkökulmista eivätkä välttämättä toimi aikuisten odotusten mukaisesti.

Lapsi on aistiva tutkija ja luova itsensä ilmaisija, omien hypoteesiensa asettaja ja testaaja.

Lasten ja nuorten omat kulttuurit

Lapsilla ja nuorilla ovat omaan aikaan ja paikkaan sidotut kulttuurinsa. Ne heijastavat ja kertovat lasten kasvusta ja yhteisöllisestä kehityksestä.

Kulttuurikompetenssi

Kulttuurikompetenssi tarkoittaa yksilön kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Se vahvistuu jo varhaisella iällä, kun lapsi oppii uutta ja saa kokemuksia ja elämyksiä taiteista ja kulttuuriperinnöstä. Kulttuurikompetenssiin kuuluvat tiedot, taidot, tietoisuus ja asenteet.

Kulttuurikasvatus

Kulttuurikasvatus on ihmiskunnan yhteisen maailmanperinnön, eurooppalaisen, suomalaisen kansallisen, paikallisen ja lapsen omaan etniseen tai kulttuuriseen taustaan ja ympäristöön kytkeytyvän kulttuuriperinnön välittämistä. Taide ja kulttuuriperintömme sekä lasten oma kulttuuri ovat lapsille ja nuorille kuuluvia rikkauksia, joista heidän tulee saada nauttia ja joihin heillä on oikeus.

Taidekasvatus

Taidekasvatus on eri taiteenalojen kielien, sisältöjen ja muotojen opettamista, vastaanottamista ja itse tekemistä. Suomalainen taidekasvatus jakaantuu yleissivistävän koulun taide- ja kulttuuriopetukseen peruskoulussa sekä varhaiskasvatuksessa, lukion ja ammatillisen koulutuksen eli toisen asteen yleiseen taide- ja kulttuuriopetukseen ja valitun ammatillisen suuntautumisen mukaan taiteen sisällölliseen koulutukseen, taiteen perusopetukseen sekä taiteen harrastustoimintaan ja sen ohjaukseen.

Taidekasvatus peruskouluissa, lukioissa ja oppilaitoksissa on osa koulun opetussuunnitelmien kokonaisuutta. Opetustoimesta vastaava lautakunta vahvistaa kunta- ja koulu-kohtaiset opetussuunnitelmat opetushallituksen laatimien valtakunnallisten opetussuunnitelmien perusteiden pohjalta.

Taiteen perusopetus

Taiteen perusopetus on vuosittain etenevää, opetushallituksen laatimien taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien mukaista koulun ulkopuolista taidekasvatusta. Se antaa erityisvalmiuksia myöhempisiin taideopintoihin. Kunnat päättävät taiteen perusopetuksen järjestämisestä ja ne toteuttavat sitä itse tai hankkivat sitä ostopalveluna.

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä -sarjassa vuonna 2014 ilmestyneet

- 1 Suomen elokuvasäätiön tukitoiminta:
hallintotapa, tavoitteet, tuloksellisuus
- 2 Hyvän virkakielen toimintaohjelma
- 3 Klart myndighetsspråk – ett handlingsprogram
- 4 Selvitys eduskunnan sivistysvaliokunnalle esi- ja
perusopetuksen opetusryhmien nykytilasta

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la culture

ISBN 978-952-263-258-6 (nid./hft.)
ISBN 978-952-263-258-6 (PDF/Online)
ISSN-L 1799-0327
ISSN 1799-0327 (painettu/print)
ISSN 1799-0335 (PDF/Online)